

lik perdeleri incek ve bu konuyu işleyenlere her türlü yardım kesilecek» ti. O zaman istesek de yarışa giremeyecektik, yeni teknolojiyi memleketimize küçük mikyasta bile sokmağa kalksak malzeme, alet ve montaj masraflarından başka plânlama, işletme ve geliştirme için lüzumlu bilgiyi belimizi bükecek meblağlar ödemek pahasına satın almak mecburiyetinde kalacaktık. Halbuki temel konuları bugünden öğrenebilirsek, yarın kapalı duvarlar içinde bile kendi uygulamamızı kendimiz belki yürütebilirdik.

Feza Gürsey «Sade kısa vadeli düşünen, dar anlamda ütilter felsefeye sarılan bir toplumda Partikül Fizikçisine yer yoktur. Fakat öyle toplumların da yarınları teknolojik dünyasında, bilim ve fikir tarihlerinde yeri olmayacaktır» diyor ve konferansını şöyle bitiriyordu :

«Her türlü faydalarını ve önemini bir kalemde silsek bile, Yüksek Enerji Fizikçi gibi bir konunun, son bir özü kalıyor geriyeye. O da güzelliği. Bir taraftan temel bilim derin bir gerçeği aksettirdiği için güzel. Bir taraftan da lojik yapısı ve sadeliği bakımından güzel. Macera açısından bakılırsa, süprizli yollardan beklenmedik netice ve kavramlara sürüklediği araştırmacılara heyecan dolu anlar yaşattığı için de güzel. Böyle yaratıcı bir güzelliğin ne zararı olabilir? Bir avuç insan, eski derişfer misali, tabiatın sınırlarında dolaşır dururlar. Şair Muhyiddin Abdal'ın dediği gibi...

**Muhyiddinem dervişem
Hak yoluna girmişem
On sekiz bin âlemi
Bir zerrede görmüşem**

Prof. Gürsey, son derece duyulan, davetlilerin alkışları arasında kürsüden inerken, bir Bilim Ödülü töreni daha geride kalıyor ve salondan ayrılan davetlilerin yüzlerinde, ödül kazanan bilim adamlarımızın konferanslarında müjdeledikleri, yarının daha ileri, daha mutlu Türkiyesini düşünmenin sevinci okunuyordu.

denize gömülen yanardağ

Dini kitaplarda sözü edilen, Mısır Firavunu ile İsraililer arasındaki bir efsanevi olay, birtakım bilimsel kanıtlarla açıklanıyor. Girit'in 110 kilometre kuzeyindeki bir yanardağ adası olan Santorin'in patlayışı ve denize gömülüşü, bilginlere göre önemli sonuçlar doğuracak bir şiddette olmuştu. Milattan 15 asır önce meydana gelen bir sıra dehşetli tabiat olaylarının sebebi acaba Santorin miydi?

Sakin bir yaz günü idi, Egede rüzgâr kuzey batıdan esiyordu. Girit'in 110 kilometre kadar kuzeyindeki şirin yanardağ adası Santorin'in üzerinde sıcak bir güneş pırıldıyordu. Adanın limanı gemilerle dolu idi. Teraslanmış yamaçlarındaki bağlarda ağır üzüm salkımları koparılmalarını bekliyorlardı. Adanın kalbi olan kutsal dağdan akan sıcak kaynaklarda yüzlerce insan yıkanırken, birçok başkaları da eteklerindeki çatlaklardan sızan buharlara bakarak onlardan tanrıların arzularını keşfetmeğe uğraşıyorlardı.

Birdenbire 1500 metre yüksekliğindeki dağ titremeğe başladı, korkunç sesler çıkardı ve tahayyül edilemeyecek bir kudretle patladı. Ateş kadar sıcak bir kül yağmuru etrafı kapladı, bunun arkasından da yanardağ parçalandı ve denize gömüldü.

Yalnız kenarları, sivri uçlu ve külle örtülü iki ada şeklinde denizin üstünde kaldı. İşte bu yanardağın patlaması ve sonuçları tarihi gelişmeye yeni bir yön verecek nitelikte olmuştur.

Doğu Akdenizdeki arkeolojik buluşlar, uzun zamandan beri Milattan onbeş asır kadar önce bu bölgede bir sıra dehşetli tabii olayların meydana geldiğini kabul ettirecek durumdadır. Oyle felâketler ki bunlar Batı kültürüne derin etkiler yapmıştır. Acaba Santorin yanardağının patlaması gerçekten bu zamana mı düşmüştür? Acaba bu olay gerçekten tarihte yeni bir dönemin açılmasına sebep olacak kadar muazzam değişiklikler meydana getirmiş midir?

Bir Yunan Arkeoloğu 1956 yılında Thera adasında, —Santorin'e verilen Yunanca isim budur,— tesadüfen aydınlatıcı bir keşifte bulundu. Çimento yapımında kullanılmak üzere volkanik küllerin çıkarıldığı bir maden ocağını gezerken bir kuyunun dibinde taştan yapılmış bir evin isten kapkara olmuş harabesini buldu. Bunun içinde kömür olmuş iki parça odun ve bir erkek ve bir kadına ait dişler duruyordu. Bunların radyokarbon metoduna göre incelenmesi her ikisinin de hemen hemen Milattan onbeş asır önce öldüklerini ortaya çıkarmıştır.

Altında kaldıkları volkanik kül tabakası otuz metre kalınlığında idi. Buna göre Santorin adasındaki patlama, tarihin tespit ettiği zamanlara ait en büyük yanardağ fışkırmalarından biri sayılmaktadır.

Therada kazılara devam edilmiştir. 1967 yılının ortasında Amerikan ve Yunan bilginlerinden bir grup tamamen aslına muhafaza etmiş olarak iki Mino-şehrini meydana çıkarmıştır. Bu Milattan 79 sene sonra Vezüv yanardağının patlaması yüzünden küller altında kalan Pompei şehrinin bir mukabili olmaktadır.

— Burun damlası için yeni bir buluşum.

Santorin yanardağının patlaması ne kadar şiddetli olmuştur? Bilginler bir mukavese yapabilmek için 1883 yılında Endonezya'da indifa etmiş Krakatav yanardağına ait raporları incelemişlerdir. Sumatra ile Java adaları arasında bir ada yanardağı olan Krakatav'ın dibinde çatlamafor husule gelmiş ve burdan içeri giren soğuk deniz suyu kızgın lav ile karışmıştır. Bu yüzden içinde meydana gelen şiddetli gaz ve buhar basıncı 445 metre yükseklikte olan yanardağın tepesini havaya uçurmuş, kızgın bir toz bulutunu 50 kilometre kadar yüksekliğe fırlatmış ve kalın kaya parçalarını 80 kilometre uzaklara atmıştır. Yanardağın bu külleri dünyayı çepre çevre dolaşmış ve güneşin batışını o kadar kızılaştırmıştır ki, Birleşik Amerika'nın doğu kıyılarından aylarca sonra yangın çıktığı endişesi ile İtfaiye çağırılmıştı. İçerideki enerji tamamen dışarı boşaldıktan sonra, yanardağın zarfı deniz yüzeyinden 180 metre derinlikte bulunan kraterin içine çöktü ve bu sırada öyle dehşetli met dalgaları meydana getirdi ki, 295 köy mahvoldu ve 36000 kişi öldü ve civarda bulunan bir gemi üç kilometre kadar kıyıdan içeriye sürüldü. Bu patlamanın etkisiyle 775 kilometre uzaklarda evler sarsıldı ve 2000 kilometreden daha uzak mesafelerden gürültüleri işitildi.

Bilginlerin kabul ettiklerine göre Santorin'in patlamasında da aynı şeyler olmuştur, yalnız buradaki patlamanın birkaç kat daha şiddetli olduğu tahmin edilmektedir. Bu yüzden husule gelen hava basıncı, bilginlere göre, birkaç yüz hidrojen bombasının beraberce patlatılmasından serbest bırakılan enerjiye eşittir. Santorin yarım adasının kalıntıları otuz metre kalınlığında kızgın bir kül tabakası ile örtülmüştür. Rüzgâr bu külleri 200.000 kilometre karelik bir bölge üzerine taşımıştır, bilhassa Güneydoğuya ki buralarda bu tabaka birkaç santimetreden birkaç metre kalınlığa kadar denizin dibinde durmaktadır.

Tepesi boşalan dağ deniz yüzeyinin çok altında olan kraterinin içine düşmüş ve böylece başlangıç noktasında 1500 metre yüksekliği bulan met dalgaları meydana getirmiştir. 30 metre yükseklikte su duvarları saatte 300 kilometrelik bir hızla Girit sahillerine çarpmışlar ve aradan 3 saat vakit geçmeden Nil Deltasını su altında bırakmışlar ve bundan sonra daha 1000 kilometre uzaktaki Suriye'nin eski Ugarit limanını basacak kadar da kuvvetlerinden kaybetmemişlerdir.

İşte Santorin patlamasının dış sonuçlarını bilginler bugün böyle hesap etmektedirler. Fakat onun tarihi etkileri muhtemelen daha da müthiş olmuştur.

Batı kültürünün etik, ruhi demokratik gelenekleri ta eski klâsik Yunanistan'a kadar gider. Santorin'in patlaması sırasında ise asıl Yunanistan ilkel Helenik aşiretlerle mesküdü. Sonradan burada par-

layan o büyük kültürü biz Minolular adını verdiğimiz bir uluşa borçluyuz. Onlar, aşağı yukarı bir milyon insan, Giridin beş on şehrinde, Santorin'deki ve daha başka birkaç adadaki kolonilerinde otururlardı. Onların daha o zaman oldukça gelişmiş bir yazısı vardır. Boks, güreş, boğa güreşi gibi birçok spor türlerini biliyorlardı. Boğa güreşlerinde yarışmacılar saldıran hayvanın boynuzları üzerinden sıçrayarak atlamak zorunda idiler. Giritlilerin akar su ile temizlenen tuvaletleri, serin deniz rüzgârını odaların içine yöneltmek suretiyle yararlandıkları bir nevi Klima tertibatları vardı. Onlar bugün bile evlerimizde büyük hayranlık uyandıran nefis vazolar, tezyinat ve tablolar yapmışlardır. Akdenizin bütün limanlarında elçilerini ve ticaret filolarını görmek kabilirdi.

Bu büyük kültür tam zirvesine eriştiği Milâttan önceki onbeşinci asırda birdenbire mahvedici muazzam bir darbe yemişti. Arkeolojik kazılar bütün Mino şehirlerinin ve büyük sarayların hemen hemen aynı zamanda mahvolduğunu göstermektedir.

Bu yeni jeolojik buluşlara kadar Mino kültürünün birden bire nasıl ortadan kalktığı tarihi bir muamma idi ve bir ihtilâl veya istilânın buna sebep olabileceği tahmin ediliyordu. Bugün birçok tarihçiler buna Santorin patlamasının gerek doğrudan doğruya ve gerek husule getirdiği hava basıncının ve met dalgalarının sebep olduğunda müttetikler. Aralıksız küll yağmuru Girit'in münbit vadilerini doldurmuş, ürünleri mahvetmiş ve uzun seneler adada tarımı imkânsız hâle getirmişti. Böylece de hemen hemen bütün Mino ulusu yer yüzünden silip süpürülmüş oldu.

Yalnız yüksek dağların tepelerine kaçıp kendilerini kurtarandan veya uzak seyahatlara çıkmış bulunan çok az sayıda insan hayatta kaldı. Elde edilen bilgilere göre hayatta kalan bu insanlar Girit adasının batısına ve oradan da kuzeye Yunanistan'a, Mikeneye kaçtılar. Gerçi Yunanistan'da met dağlarının hücumuna uğramıştı, fakat hüküm süren kuzeybatı rüzgârı yüzünden volkanik küllerden masun kalmıştı.

Minoluların göçüşünün etkileri, Yunan tarihinin başlangıcında, Milâttan 1400 yıl önce Mikene kültürünün parlaması ile meydana çıkar. Bu göçmenler Yunanlılara yazılarını ve sanatlarını, ok atmasını ve o zamana kadar kıtada hiç bilinmeyen spor ve oyunlar, ayrıca bronz ve altın işlemeyi ve Mikene kültürünün şöhretini dört bir tarafa yayan o büyük mezar ve sarayları yapmasını öğrettiler.

Daha sonraki altın çağın Yunanlıları ne kaybolmuş olan bu kültürü ne de o müthiş felâketi unuttular. Her ikisi de birçok efsane ve masallarda yaşamağa devam etti, muhtemelen Atlantis hikâyesinde de.

Bunu sonradan kaleme alan Eflâtuna göre, Atinalı kanun koyucu Solon'a Milâttan 590 sene önce

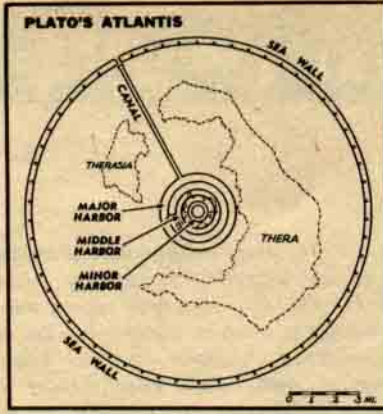
Mısır'a yaptığı bir seyahatta bir rahip ona şöyle demişti : « çok eski, geçmiş zamanlarda sizin memleketinizde dünyanın o zamana kadar gördüğü en asil ve güzel insan nesli boğmuştu ve sen ve senin bütün şehrin ondan bir buğday tohumu veya kalıntısını bile göremediniz. Fakat müthiş depremler ve su baskınları oldu ve bir gün ve bir gecede yağın yağmurlar sizin dünyadaki bütün cengâver erkeklerinizi alıp götürdüler ve Atlantit adası da denizin sularına gömüldü.

Bu bilgiye göre Atlantit bir ada krallığı idi. Bugünün ölçülerine çevrildiği takdirde 2.000.000 kilometre karelik bir bölgeyi kaplamaktadır ki, bu tamamiyle Akdenize sığabilecek bir ölçü değildir. Bu yüzden Eflâtun onu Okyanusa Hergül sütunlarınının, Cebelitarıkın yanına oturttu ve böylece de Atlantik Okyanusuna ismini koymuş oldu. Eflâtuna göre ada Solon'dan 9000 sene önce batmıştı.

Arkeologlar Eflâtunun kaybolan Atlantite ait mesajında birbirini tutmayan ve bu yüzden gerçek olmasına imkân bulunmayan birçok şeyler meydana çıkardılar. Yunan bilgini Galanoponlos Solon'un 100 ifade eden Mısır işaretini yanlışlıkla 1000 diye okuduğunu ve bu yüzden bütün sayıları on kere çoğaltmış olduğunu iddia etmektedir. Eğer bu sıfırı çizersek felâketin Solondan 900 sene önce, Yani Milâttan önceki onbeşinci asırda olduğu meydana çıkar, ki bu da Santorin'in patlaması ile aynı zamana düşmektedir. Diğer taraftan Atlantit de 200.000 kilometre kareye düşmektedir ki, bu da Akdenizdeki adaların büyüklüğüne uymaktadır. Galanoponlos aynı zamanda Yunan sahillerinde «Hergül Sütunları» adını taşıyan iki dağlık burun mevcut olduğunu da ileri sürmektedir.

Eflâtunun açıklamalarına göre «Atlantit Krallığının» üzerinde bulunduğu düzlük Girit adasında Mino şehri Phaistos'un bulunduğu düzlüğe uymaktadır. Krallığın deniz tanrısı Poseidona adanmış olan kısmına gelince, orası da buhar fişkıran kara yarıkları, kızgın kaynakları ve merkezî bir daireler şeklindeki kanalları ile, bilgine göre, Santorin adasının tam görünüşünü, şeklini ve boyunu yansıtmaktadır. Kanalların ve limanların izleri hâlen sularla örtülmüş olan kraterin dibinde gözükmektedir. (Bu iddia Amerikan deniz kuvvetlerinin modern deniz haritaları ile de teyit edilmektedir.) Bütün bu mutabakatlar ünlü bir tarihçiyi şu mütalâada bulunmağa sevk etmiştir : «Galiba Atlantit muamması nihayet çözülmüş oluyor».

Santorin'in batmasınının tarihi bakımdan başka önemli bir etkisi de o sıralarda 700 kilometre uzakta Kuzey Mısırdaki köle olarak çalışmakta olan Beni İsraile olmuş olacaktır. Uzun zamanlardan beri tarihçiler Tivratta bahis konusu edilen on belânın yanardağ patlamalarından doğan felâketlere benzediğini iddia edip durmuşlardır. Etraftaki sular paskırmızısı bir renk alabilir, balıklar zehirlene-

Efflatun'un tasavvur ettiği Atlantis kıtasının Thera temsili haritası. Sağdaki harita Santori yanardağının infilâkının Mînos medeniyetine nasıl tesir ettiğini göstermektedir. Miken'li Yunanlılar Mîno'nun düşmesinden sonra Ege'deki hakimiyeti ellerine geçirdiler.

bilir ve aynı zamanda meydana gelen meteorolojik karışıklıklar boralara, su baskınlarına ve kırmızı yağmurların yağmasına sebep olabilir.

Tevratta yazılı on belâ da bunlara benzeyen tabii olaylardı ve Mısır'ın suları kan gibi kızışmış, balıklar ölmüş ve kurbağalar karaya vurmuşlardı. Gökyüzünden müthiş bir gürültü geliyor ve dolu şeklinde kızgın volkanik taşlar yağıyordu. Kuvvetli bir rüzgâr çekirgeler getirmiş ve onlar da yiyecek ne varsa hepsini silip süpürmüşlerdi. Leşlerde ve bataklıklarda gelişen haşereler hayvan ve insanlarda sarı hastalıklar husule getiriyordu. Ölüm o kadar kuvvetle kol geziyordu ki her ailenin ilk çocuğunu alıp götürüyordu. Mısır vesikaları da böyle bir felâketi doğrulamaktadırlar. «Memleket tamamile yıkılmış... güneş kapanmış ve artık parlamaz olmuştur.» Bir papirüste böyle denilmekte idi. «Ah Dünyadaki şu gürültü bir bîtse ve fırtına dinse.» kalmadı, her tarafı haşereler kapladı.

Başka bir vesikada da böyle bir şikâyet vardı «..şehîrler mahvoldu, bir tek meyve, bir tek yaprak

Acaba Mısır'da köle olarak tutulan İsrailîler «Vaadedilen memleket» e olan göçlerine başlayabilmek için memleketteki bu karışıklıktan mı faydalanmışlardı? Bunu ispat için Tevratı inceleyen bilginler Krallar kitabının 6 cı Bölümünün 1 nci suresinde şöyle yazılı olduğunu söylerler: «İsrail çocuklarının Mısır memleketinden çıkışlarınının 480 nci yılında, Süleymanın İsrail Krallığının 4 ncü yılında... Tanrının evi inşa edildi.» Süleyman Milattan önce 970 yılından 930 yılına kadar hüküm sürdüğüne göre İsrailîlerin Mısır'dan çıkışı için böylece hesap edilen zaman Santorinin patladığı zamana uymaktadır.

Tevratin yazdığına göre Firavun İsrailîleri takip etmiş ve ordusu ile beraber denizde boğulmuştur. Mısır vesikaları da bundan bahsetmektedir. Galanopolus, bu felâket yanardağın indifâından ve belâların başlangıcından haftalarca veya aylarca sonra Santorinin konisinin kompararak denize düşmesi yüzünden husule gelen met dalgalarının sebep olduğunu tahmin etmektedir.

Diğer taraftan o Tivratta geçen İbranice «Jam suf» kelimesinin hem «Kızıl Deniz» hem de «Sazlık Bataklık» anlamına geldiğine işaret etmekte ve birçok bilginlerin de Tivratin bu ikinci anlamı kastettiğini kabul ettiklerini söylemektedir. Onun kanısına göre Mısır ordusunun İsrailîleri takip ettiği bölge Sirbonis gölüdür ki, bu Filistin ile Nil arasında bataklık bir su yüzeyidir ve Kuzeyde Sina yarımadasını Akdenizden ayırır. O İsrailîlerin «Sağlarında ve sollarında» ki suların çekildiği bir anda bu kuru geçitten geçtiklerine ve Mısırlıların geçeceği sırada gelen ikinci bir met dalgasının onları suya boğduğuna inanmaktadır. İki met dalgası arasındaki süre yirmi dakika kadar tutmuş olabilir.

Mısırdan çıkışa ait teoriler Mano medeniyetinin mahvolması ve Atlantitin kaybolması ile ilgili varsayıya nazaran biraz daha şüpheli görünmektedir. Fakat bütün bunlar görünüşe göre aynı bir zamana düşmektedir, bu bakımdan bütün bunların boş bir tesadüf olacağını düşünmek de biraz güçtür. Herşey bir bilmece oyununun parçaları gibi birbirine uymaktadır. Tabiat bilginleri ve tarihçiler büyük bir gayretle eksik parçaları bulmağa çalışıyorlar ve böylece Batı Medeniyetinin 3400 yıl önce Ege Denizindeki bir yanardağın külleri altında kaldığını ispat etmeğe uğraşıyorlar.